ת

תלון

ב"ה

דינין עיד או איעוד

יש להסתפק בדיני עיד או איעוד, אם נאמר דכופין לאדם חלץ לו אלמן, או נאמר דהוי דין חלוצה, דהיינו עשה על עצמו הדבר, והרי ש"ליי הדבר, ואה לא נקרא חלוצה, ולא הסכמת באלמן.

ואם יש להסתפק אי דינא דאלמן הוי מהמת, או דהוי תקנתא מדרבנן. ודס קרוב סגר (ריש שבועות) כ"ד דהוי מהמת. ולפשוט הרשב"ם כ"ד דהוי מדרבנן אבל מהמת לגבי דינא דאלמן.

ולפי הדס דאיכא דאלמן הוי מהמת, מסתברא לומר דאלמן הוי דין חלוצה, דאי מדינא אתרה בהא שאין יכול לכוף בעל הדבר אלא רק לכוף אותו חביבו לקיים לו את חלצו, ושאר דסל דאלמן הוי דין חלוצה.

ואם לפי הרשב"ם דאיכא דסל דאלמן הוי תקנתא, יש להסתפק אם הוי לגבי התקנה, אם התקנה היא כפיית שיאבו חלצו או לגבי התקנה הוי דין חלוצה.

ולשון הרמב"ם (ריש שבועות) והשו"ע (סי' קל"ו ס"ו) שנקטו בלשונם "מצוה" חלוק בכך ואם אי קנה מצוה בשביל הצה" מאחר דסל דהוי לגבי מכירה והקנאה, ומן הלא מצינו בדיני הרמב"ם לחלק בכ"ד דיש בזמן אחר אלמן לפשוט אלא, דכופין אותו לגבי שיאבו

רובה אני, אשתו כל דהו מכירה והקנאה, דאי נמי דהוי בן חלוקה, לה הסכמתו
של הבעל, בכל חלקיה שומן, מצד כלות החלוקה אבי ליטול חלק בעצם של תרומה, והבי
נמי אי נמי דקאמר הוי בן חלוקה (לגבי אלמן הבנים ולגבי דמי הדברים) שוב אינה להקנות
תרומה. אלא בוון שם דאמר, נובה מאיליה מצד כלות החלוקה. וכאן דהראה כי
מפרש כנ"ל עד שיאמר רובה אני, תמוה דסל דקאמר הוי מכירה והקנאה.

והשטן בשם אלמן תוס', אך אם הוי הוצאה דהתם ואבם, לגבי מצוה אחרונה כלפי אור
הוא לעתיד, והיינו עשה דלעולם בהם תעבודו, ומעבדי. התוס' הבינו דמשום מצוה הבה
שבי, אבל קי מאוי אך הקמה לאמרן דאיכא כי קאמר, יאמר לו העבד אלמן (בלי שיאמר
דתיקון העולם), וקי אין מצי האדון לעתרו והוי קעבר אלעולם דהם תעבודו,
ומתרץ לה תוס' שם בוון דמצי לאמר אינך, אינו מעבד לאדון כלל, אלא נתן חצי דמו
לאדון ונפטר בעצמו. הוי מיבא דסל להשטן דלגו כיון הראה, אלא דמצי לאמר
חצי דמו בעצמו ואינו שיאמר רובה אני. ובנשוטו דבה אינו הוא והמסקנא
בשטן, דהוא סבר דהוי מכירה והקנאה, ונעשה הוצאתו מרשות האדון והסכמתו,
קעבר בעצה, והמסקנא אינו כן אלא בן חלוקה, ומצי ליטול חלק בעצמו
של האדון, ומאילא אינו עובר בעצה.

סיכום הדברים! לפי קרוס דאינו מהתם, כל דסל דאינו הוי בן חלוקה.
ולפי הרשב"א דאינו הוי מקנה, יש להסתפק בדבר התקנה בפלגיל, והבאנו שם הרמב"ם והשו"ע,
ויש הראה דסל דהוי בן מכירה והקנאה, וכופין שיאמר רובה אני. וכ"ל אלמן תוס' דהוי חלוקה.
(כ' שיעורי רבי שמואל סי' יד כנ"ל).

והיתה בתורת ישראל (חולין, סי' כ"ג סק"ג), דשבועה בשם חולין סי' קל"ו סעיף ט"ו, הכא
דאין בו דין חלוקה יש שם יתומים קטנים, והגדולים רוצים לחלוק, יש מי שאומר
שבית מדרש נושרלוס קטנים וגדולים שהם לגלגל. ויש דלא בתרומה לגלגל, שאין
נושרלוס רשאי לחבר חלוק. ולכאורה מחלוקים בהקדמה דלעיל, דאם לגלגל הוא
דין חלוקה, איך לא בתרומה קטנים דינם לבית לגלגל, דהרי חלוקה יש לא בתרומה
קטנים. אולם אם נאמר דלגלגל הוא מכירה והקנאה, אז אין בתרומה קטנים, דאין
נושרלוס רשאי לחבר חלוק. וכ' בשבלי הלקט מה ג' "ובדין אומר בדברי מי
שלא הגיעו אין לנושרלוס רשות לחלוק בלגלגל, דלגלגל מדת הוא, ואין נושרלוס
רשאין לחבר דינה.

ולפי האומר לעיל, הוי דשבועה לחלוק (קכ"ו ג') דבלקוחות אם אי יש לבית הדין
חלוקה, ויכול לחבר חלק הבכורה. אז דלית לי' דין חלוקה, ואומר הרשב"ם שם
דרק בחלק בכורה, אנשי דיש לו דין חלוקה, אבל בנפשות מודו כולם דלית לי' דין
חלוקה ולו אבי לחבר חלקו לומר דין החלוקה. והראשונים שם. (תוס' ורשב"ם
ויד הרמה שם) חלקו עליו וכתבו דחלק הנפשות מודו כולם דלית לי' דין חלוקה
דרק בכבוד איכא מה דלית לי' דין חלוקה, כיון דאתנה קמי רחמנא ומשה אנשי
דלו לכי בחלקו עד שיתנו לו. ויש הרמה שם הן לדי הרשב"ם בנפשות אין
לו דין חלוקה, אין שייך דיני דגלגל, ואומר הקרבן שם וכן נשנה ישראל שם
שהרמה לשיטתו דגם לגלגל מתנות אינם ומתנה הוא, לכן שניהם הכא דיש לנפשות

(xxx) ובאר מיבר הרמב"ם שם הלא להלן דבר דרך כלל יכיר, והרי אי אפשר למיתבה בלתנה וכו' ואין לו לו נמצאי הלי דבר יכיר, דהלכה ידע, דאלו למה בלתנה. ולפי האמור ניתא

(ד)

הקדמה חלוקה לשבור חלקו, ולפי ההרבה. מיהו הרשב"ם שפל דסל דאלו אינ בדרך מבירה והקנאה אלמי דין חלוקה, ולפי מולשבר שיר הרשב"ם, דנהי שאין לנשוט הקדם חלוקה, מיהו לאלו הלי דין חלוקה ובקלי. ור' לבלן איך בעינן לה.

והנה הבו מקר לדידן פליג לי לאלו, מה יעשו בעבד (בנעני) דבהמה טמאה, דבבור ופשוט, ור' בתוס' דבפשוט לפשוט ליכו לבקשות, דלפשר לעשות חלוקה לעמנים מלמלו, ר' בתוס. והקשו דבי אלי בכלל מאיר נבלל הן אפי' למאן דאמר לי לאלו הן מה יעשו בעלי שהנים לפן אדיהם (דעובד את הבן) דאיכו בבור ופשוט, לאלו לא דעלי דהרי ליתנו בלתכרה.

ומאן הכית בוגה (חגלו עלי)(*) הסברי דכיון דעלי אינו עובד את הבת, חשי דהו דעובד את הבן, לאו דין ירושה הלי, אלא דין הנאה דעובד שמקום אבו, ולכיון דלה מדין ירושה, הבבור אינו מקבל הא דבבור, והלי כל פשוטים, והתוס אמרי הבו דבשני פשוטים איכו מקנתו אבל בלמל. (xx) (xxx) הן (ומן ליכו דנו דרובב בעלי)

אלא בעי, דהרי המנה (מ' שלא בסמנו) מוכיח מתוס נכיר (ל' כ') לבי הלכתו דבן יקלה לא נכיר אבו, ומבואר ולו בת אבי בבליבו בן, ואם בשי הבו שם אי בבור נוטל בכה הא אלא דהלכתו לאיר לה שאינו נוטל הא, מאמר בבלילה נוטל, ומסיק שם המנה בעבמו אלו בבבור בעלי, ומן מדיק הלשה (פה נמצאו הא) ולכל הבי הן.

(*) מבוה מה.

(xx) ואם עיד סבה בכה, כיון דבבור מתנה קרי רחמנא, ועלי הרי אינו ליתן בלתנה, ולכן ליכו הכרה בעבד עברי. (ל' הרב נבל)

~~(xxx) ובאר מיבר הרמב"ם שם כלל דבר דרך כלל יכיר, והרי אי אפשר למיתבה בלתנה וכו'~~

והמהרי"ל דיסקין מיישב ומן טעם אחר הוי דאין הדברי נוסל פה בעל, משום דאין הדברי נוסל בחולין, והבי הוי חולין כיון דהעל יכול לפדות ע"מ דלא בעב שא הדון, ודומי לחוי דומי (ב"מ ס"ג ד') דמשכנתא בעיתוי דמסלק, אין דברי נוסל פה משום דחסיר חולין, הן הבא. משום דנגיר שם איסר חולין, ופשוט.

ודמה דברי שאולזל שם מחלק בין הנשאים עיי"ש, ובין דלקמן הבא. (X)

ולכאורה הי' אפשר לתרץ נלומר דכל הנ"ל דלעיל, מה יעשו בעל, דלא הי' לאלו, כיון דלגבי באבדה, הוי רק אי נימוי דלאלו הוי לטובה והקנאה. אולם אם נימוי דלאלו הוי דין חלוקה, הרי אפשר לעשות לאלו אם בעל. (לפי הטעם דלעיל).

אולם אם אי נימוי דלאלו הוי דין חלוקה, איך אלו לעשות לאלו בעל, כיון דהאחים שחלקו כלקוחות ניכרו, ועוד שיש מהרי"ל דיסקין דאפי' אם הנם לדם אבידם לי' עיי' אי' לחלוק, כיון דאחים שחלקו לקוחות הן. ואלו לדם כי אם לעמוד בפשרה: איך ודאי לא לעשות לאלו בעבד, אפי' אם נימוי דהוי דין חלוקה. ובפר"ח. דברי הדרי הנ"ל לדבריו, הן אם נימוי דלאלו הוי מדין מתנה והן אם נימוי דהוי מדין חלוקה. ודתוספת הסבר, דהקרבן אומר דהוי דעל אינו נמכר ואינו נתן בחתנה, לגבי משום חסרון בשלום של הבעלים בכלל, אלו אם הוי דין מדיני כבולות ודיני העבד, דאינו

X) ור' מנח שם ונ"ל: דעל קונה קנוי ועדיף מהשכנתא דמסלק, ובנבלה דבוכנא המנה דכה, נמכר דעל לה חולין, וכמו דמחלק הש"ס ותו' הרי שאולזל עיי"ש.

עובד את אחר, והוי בן ועבדך ולא לאחר, והשם עליו אינו עובד את הבורא, ולא אשת חסרון בעלות (לכן אותה הערבות דאינם עובדים לו את הבן ולא את הבורא, מהני טעמא) רק חב' הקריבה בסטטוס לקדושין אף לא עיש.

לפי אף אם נאמר דעלמא הוי מעשה חלוקה, מה תשיב באחר כיון דיש לזה בן בלקחות. (והתקדה בזה היא מעשה צבוי מתודש, ולזה תשיב טלקחות).

ובשלמא אם היינו אומרים דהוי דעלמא אינו נחבר, הוי אשת חסרון בעלות, שיין לומר לאולק בעלמא, אם נאמר דלאולק אינו מחבר והקנאה אלא מבן חלוקה, וצובה בעבד עבד צבור שיש לו. אבל אי בהקריבה בלאיל, לא מהני, אף אם נאמר דאולק הוי מבן חלוקה ובבלאיל. (כ הקרבן לבב)

ודברי מרן הריב"ל שם, קאי אם הוי דרך הקמה יבור לבל, הוי בידו לאיתבה לי' באתנה. והבאנו קו המקה דבנו בעלמא, דאינו נתן באתנה. מה המקה דבבור אינו נבל בם בעלמא. והבאנו דהמקה חגו בו. כ' לעיל. ויש דמישבים קו לו, דאינם עלמא אינו נתן באתנה, מה יכול להחיל מדינו דבריה, דאיה יכול להחיל לאי שיבחה, ולפי שנו מן הקמה יבור לאה לי, הוי בידו לחת באתנה. ובעלמא יכול להחיל מדינו דבריה. ומשנ הקמה בקבסים שנבלו לו לומר מיכן, דהוי דשלה לבל ואי ליתנו באתנה ואם ליבוי דינו דבריה. כיון דליתנו באבירה ומתנה דהוי דשלה לבל, הה דליתנו דינו דבריה בדשלה. ור' בעלמא פ' לבל בשם המשבו קדושין ס' ה' עיש היטב, ולבוו קו מיד, והוי אם בקבסים שיש לו עבשיו, כיון דאי לחת עלמא

- באמת, הם קיבלו דינו דריבה. אבל אני לא הגה יכיר לכל, מבני בעל שלו ליתנו באמת, ולא קיבלו דינו דריבה.

ואולמר הקרבן לבל, דהי קיבלו דינו דריבה בדאקל, כיון דליתנו באמת, היינו דלגו הבנו דאסר לו בשלה לאכור כאון דאקל, הם דקיבלו דינו דריבה דבה, אבל עלו הנו דלגו נמכר ונתן באמת, אינו משום חסרון דאקל אלא הנו מצבלות העבד דלגו עובד לאמר.

ולפי – אולמר הקרבן – הנו דנו לאכור לדנו, דלכאורה הרי עובד את הבן, מיהו מה אינו, דלבי מה, הבן הנו באמר, כיון דלגו מדן ד' הנו, אלא מד' נתנה. מיהו יכול להתולו מדינו דריבה, כיון דעבד הכבי הנו מדן ירושה, נמצי דאמר הכבי הנו עובד מדן ד'.

ולפי האמר, שנינו מן הגה יכיר לה לי, ואבל דנו בעל שלו נתן באמת, משום דיכול להתולו מדינו דריבה, (ולד לרשלה וכדאמרל). ואש

ולפי – אולמר הקרבן – מושבת הנו התוס' (בדשון טל ד') דלל הנו דבן אדם מוכיח מכות שיש לו בבתו לדנו, מיכולל כיון דמשי לנבי לאדם מלוה, ואמה אלא לו את הבן ולו את הבת. ולפי האמר ניחנו, דעבד אמה העבדי דאלא לו את הבן ולו את הבת, אינו דנין לו כח ירושה באמה, אלא בן דמצות האמה שאינה עובדת את הורשין, מוכיח מכות בתו, דנין אדם מוכיח לדנו, הנו בחפצו, דאינה בת ירושה. ומלמדים ב' הדינים דמהתם.

(א) הארץ עניין לגאולה

(תניא)

הבעיה במאמר הקודם, היא דהרמב"ם לא לשון הרשב"ם דאין לפשוט קודם חלוקה ואין לחבור חלקו, אלא איך אפשר ולעשות לגאולה, והרי אין כידו לחבור. והבעיה עם הרמב"ם לשון דסלק דגאולה הוא מבורה והקנאה, שנמצא לא הרשב"ם. איך הרשב"ם סלק דגאולה הוא בין חלוקה, אלא נמי דאין לפשוט קודם חלוקה, אלא אפשר לעשות לגאולה ואחרי חלוקה.

ולא והרי דקאמר לא לדיבור דליכא לגאולה, מה יעשו בבור לפשוט שהנים לדם אבותם עבדה ונהרגה שמאה, אשתמר בלמאן דאיכא לגאולה אלא, והרי דבבור, לגבי אבל אלגבי דבבא, ליכא לגי בחלק הבבורה קודם חלוקה, ואפילו קאמר הכי בסתמיין דשיין דינני דגאולה דבבור, אלא הרי מיבת דשיין לגאולה לא בחלק בבורה, אלא דליכא לגי קודם חלוקה, אלא שיין דינני דגאולה לא בחלק פשוט, ואלא אם אין לפשוט קודם חלוקה, לשון הרשב"ם, אלא מאי קשיא לגי להרמב"ם של חלק פשוט אלגבי דהרשב"ם טעמי מה חלק בבורה אלגבי דבבא.

ובאמת קשה דאמר אי נמי דסתמיין הכי אצל באיכן מאד אלגבי דבבא, דסלק דיש לבבור קודם חלוקה ולכן שיין בה לגאולה, לא נה קשה, בהקדם יסוד הרמב"ם לבאן (ק"ו ב') דכל לבבור אמאי בבור אינו נוטל פב"ש בשבחא, ולמה לא יאמר הבבור אדעתא אשבח (תרי חולקי דידי אשבחון), אלא דוקא למאד יש לבבור קודם חלוקה, אין לו עדיין קנין הגוף בחלק בבורה, אלא דיש לו זכות בגוף הנכסים לסלק בשעת חלוקה תרי חולקי, ויכול לבבור לבבות לו (והמאד הגף סלק דאין לו זכות כלל אלא לו לבבות). ולכן - אומר הרמב"ם - כל זמן שלא חילקו

דעדיין אין לו קנין בעולם הבא, לו יצר לאיתר ענני אולמי דידי אעבדא. אלא בדבר שאין בו כח חלוקה, בעולמה לו יציר ליה חלוקה, כל מידו דאין לבעיר בעה. אלא ר' בדבר ובהמה שאינה דאין בו כח חלוקה וכל מידו דאין לבעיר קודם חלוקה, אין שייך בו לאלמן, לבי הכמה דעתם דאי שאין לו קודם חלוקה (פשוט אליבא דהרבב"ם) לא בו לאלמן. והקרבן צבל הנה קו לו בבעל. ור' חב' הבי שאלגל (סימן יב) בעיר לבה.